

ковим горем, бо він інакший – різкий і непоступливий, його не можна ні приручити, ні приватизувати, до того ж він їй не співчуває, навпаки, вважає винуватицею. Психологічний поєдинок Мустафи і дівчини гострий. Та в неї є ще можливість впливати на Аліма (бодай по телефону), вона звикла опікуватися хлопцем. За тоном і характером її розмови можна зробити висновок, що вона впевнена у своїй силі. Але чим далі рухається до кордону з Кримом автівка, тим більше віддаляється від неї Алім. Географічна відстань – це зрозуміло, але фільм про відстань психологічну. Упродовж подорожі він оцінить силу батькової особистості. Хоча той розуміє, що б він не казав, його слова на Аліма не діють, він втратив здатність їх чути. І треба було пройти ініціацію, посвячення як захисника власної гідності, аби зрозуміти й оцінити батьківську науку, його справедливі слова, що не можна бути таким наївним, легко піддаватися спокусі. Коли написала це речення, подумала про моралізаторські мотиви фільму. Справді, вони очевидні. Її цінні, бо ж багато хто останні десятиріччя проповідував відмову від них так старанно, що й не помітив, як ми опинилися перед тою грізною прірвою.

У психологічній драмі велике навантаження падає на акторів. Ахтем Сеїтаблаєв створив у кіно чимало персонажів з нелегкою долею і конструктивними діями: вони проявляють твердість характеру, незламність, одне слово, його герої викликають позитивне ставлення і готовність ідентифікуватися з ними. Тут же йому довелося перевтілюватися у чоловіка, який, на перший погляд, ніби відповідає змальованому психологічному портрету, і водночас – інакший, у ньому живе страждання. Мустафу він змальовує жорстким, навіть нетерпимим до людей, що досягнули на його цінності, на його синів. Молодий Ремзі Білялов упевнено, ніби без жодних зусиль, малює образ Аліма як типову молодшу людину, що тільки починає життя і прагне бути, як усі, – вільним, одчайдушним, аби легко вписатися в соціум. З іншого боку, розумієш, як непросто зіграти родинну драму на тонких психологічних нюансах, аби за нею постало щось більше, аніж приватна історія двох людей. Та обом акторам вдалося зробити це природно і переконливо.

Іноді відчувається певна штучність в сценарній побудові, коли Аліму ніби зумисне підсовують спокусу в особі дівчинки якогось заштатного містечка на півдні України, де (як ми вже бачили нещодавно у «Вулкані» Романа Бондарчука) живуть крадії, залишаючи наївного героя біля розбитого корита. Але, на відміну від «Вулкану», Алім тут має опертя – батька, який навчить, що робити з кривдником-зłodієм. І хлопець гідно вийде з поєдинку, відвоює батьків рюкзак. Цей епізод утверджує шану до батьків.

У цьому буденно-побутовому фільмі є чимало символічного. Це й бруд, яким обліплюють одне одного молоді люди в згаданому містечку, й барвистий летючий змії у руках хворого Мустафи, що провіщає його відхід на небеса, й коран та молитовник, що раз по раз з'являється в його руках. І молитва, в силу якої повірив і Алім. Символів чимало, але головне в тому, що кожна така деталь працює на утвердження національної ідентичності та моральних цінностей.

«Захар Беркут»:

Анастасія Пащенко

«Захар Беркут»

Сценаристи: Ярослав Войцешек, Річард Ронат

Режисери: Ахтем Сеїтаблаєв, Джон Вінн

Оператор Юрій Король

Художниця з костюмів Антоніна Белінська

У ролях: Роберт Патрік, Алекс МакНіколл, Поппі Дрейтон, Томмі

Фленаган, Цегмід Церенболд, Андрій Ісаєнко, Олег Волощенко,

Аліна Коваленко, Рокі Майєрс, Олівер Тревена, Віктор Жданов.

Продюсери: Джефф Райс, Юрій Карновський і Раджа Коллінз

Kinorob, Cinema Day. 201

Тому, хто захоче створити фільм-легенду на матеріалі середньовічної України, важко зробити вибір кращий, ніж «Захар Беркут». Напружена дія, яскраві образи, герої різного віку й статі, безпрограшний мотив боротьби проти численного ворога нечисельного гурту героїв, та ще й апелювання до демократичних цінностей – достоту, матеріал, сьогодні чи не актуальніший, ніж на момент написання повісті-першоджерела. І це – в антуражі середньовічних Карпат, що обіцяє водночас ефектну натуру і яскраві образи побуту тодішніх горян. Значною мірою, щоправда, «вигаданого»: від того світу до нас дійшло вкрай мало, тож екранізаторам необхідно вигворювати його наново. Хоча... останнє має і свої переваги, оскільки дає більший простір творчій фантазії. Тим більше, що йдеться не про літописну подію, а про вигадану історію, фактично – легенду.

Кінематографічно привабливий, «Захар Беркут» має свою історію екранізації. Уперше його мали ставити ще в 1920-х роках, проте тоді цей задум втілений не був. Фільм «Захар Беркут» з'явився 1971 року, в постановці Леоніда Осики. І вже в новому тисячолітті і в іншій Україні виникла слухна думка: настав час для нового, сучасного вже для нас прочитання. Якщо попередня екранізація творилася в межах напряму українського поетичного кіно, передового тоді, новий «Захар Беркут» належить до популярного сьогодні жанру історичного екшену. Так, Франко таки йде в ногу з часом...

Робота над фільмом для України стала свого роду експериментом. А саме: спробою власними силами (хоча б частково) створити кінострічку в «голлівудському»

свобода як цивілізаційний вибір

ключі. Було відповідним чином адаптовано першоджерело, запрошено іноземних фахівців, зокрема таких важливих для «звучання» стрічки, як співрежисер і актори. Останні й зіграли у фільмі ключові ролі – Захара Беркута, Максима, Мирославу, Тугара Вовка... Це, мабуть, найбільше зауваження до фільму: занадто «неукраїнськими» стали тухольці; не всі глядачі прийняли і брак етнічної специфіки карпатського села. Загалом, могло скластися враження, що стрічку знімали передусім для іноземного, а не українського глядача...

Утім, в певному сенсі так воно і є. В багатьох інтерв'ю режисер Ахтем Сейтаблаєв і продюсер Єгор Олесов згадували про те, як важливо показати «Захара Беркута» за кордоном¹. Окрім фінансових мотивів, важливими

були й ідеологічні. А саме: кінострічка має стати таким собі «культурним посланням» від України. Тож і робили фільм за міжнародними стандартами (за всієї умовності поняття, нині під ними найчастіше мають на увазі Голлівуд). Можемо додати також, що такий підхід послужив непоганою «школою» для вітчизняних кінематографістів – адже, за всіх своїх недоліків, американське комерційне кіно вирізняється і чеснотами. Передусім – умінням доступно та популярно викласти історію (головне тут – не скотитися до вульгаризації, що, на жаль, часто відбувається) і робити це кінематографічно професійно, без ганджів у драматургії, операторській роботі чи акторській грі, що нерідко трапляються в українському кіновиробництві.

Отже, що саме може донести світу «Захар Беркут»? Як не дивно, чимало. З одного боку, йдеться про написану в позаминулому сторіччі легенду про середньовічних русичів (до того ж, горян, по-своєму екзотичних навіть для українців). З іншого – сам мотив героїчної оборони маленької спільноти проти могутнього ворога – цілком універсальний. Тим більше, що вже згадуваний легендарний характер історії дозволив авторам візуального ряду створити усереднений умовний образ середньовічних європейців, що має полегшити ідентифікацію з ними західного глядача. Та головне, звісно, не це. Головне – ті ідеали, які транслює кінотвір, і які мають сигналізувати Заходу: «ми – такі самі, як ви!» «Захар Беркут» послідовно проголошує демократичні цінності, представлені тухольцями на протизагу монголо-татарам і владолюбному Тугару Вовку. Це політичне, воєнне й ідеологічне протистояння органічно наклалося на сучасну ситуацію: демократична (умовно,

¹ Наприклад: Ахтем Сейтаблаєв про зйомки «Захара Беркута», роботу з іншим режисером і масштаб фільму // https://web.archive.org/web/20190328034321/https://ukr.segodnya.ua/lifestyle/afisha/ahtem-seitablaev-o-semkah-filma-zahar-berkut-rabote-s-drugim-rezhisserom-1220818.html?fbclid=IwAR3G_qcNGcLWx6dhE8aavW9KT-Qj

XNBEjALuYcHfGAjwSMdWCS8scbEolAI; До знімальної команди історичного екшена «Захар Беркут» приєдналися колеги з Голлівуду // <https://kinorob.com/uk/news/text/257-do-znimalnoyi-komandi-istorichnogo-ekshena-zakhar-berkut-priyednalisya-kolegi-z-gollivudu>

звісно), не надто сильна ресурсами, але сильна духом Україна протистоїть авторитарній путінській Росії; маємо й своїх «Тугаринів Вовків» – політиків і олігархів, готових заради власних інтересів співпрацювати з ворогом. Аналогії між монголо-татарською навалою і російською агресією підкреслено навіть на візуальному рівні: Бурунда носить зображення двоголового орла (такі дійсно зустрічалися і в монголів), а родовий знак Беркутів – сокіл, що падає на здобич – сильно нагадує символ батальйону «Донбас» (обидва ж силуетом покликаються на український тризуб, одним із тлумачень якого, до речі, є той самий сокіл). Іншими словами, інформація, яку має отримати закордонний глядач, така: ми здавна протистоїмо диктатурам зі Сходу; ми зовсім не такі, як вони: ми, як і ви, демократичні, і понад усе любимо свободу...

Інший ідеологічний момент, який має вказувати на близькість Україні сучасного західного ліберального дискурсу і підстави для якого дає текст Франка, – образ Мирослави. Обійшовшись без феміністичних гасел (що звучать у багатьох сучасних фільмах надто нав'язливо), автори показали сильну, вольову дівчину, що стає справжньою «бойовою подругою» Максимові (по-справжньому бойовою: вона навіть приєднується до тухольців-лучників!).

Загалом «Захар Беркут»-2019 різко відійшов від традицій українського кіно. Він підкреслено «західний», навіть «американський», з доволі великою кількістю батальйонних сцен, малою долею рефлексії, із «західною» системою цінностей та відвертою політизацією. Та, можливо, саме така «культурна дипломатія» допоможе Україні завойовувати своє місце в серцях світового глядача...

Фільм, у якому багато персонажів

Лариса Іванишина

«З України до Голлівуду», документальний
Автор сценарію Станіслав Сукненко
Режисери: Станіслав Сукненко, Галина Кувівчак
Оператор Анатолій Сахно
Продюсери: Олег Щербина, Юлія Чернявська
Fresh Produktion Group. 2019

Прем'єра українського фільму «З України до Голлівуду» відбулася 27 жовтня в Будинку кіно. Саме тут, а не в мультиплексі, що нині стало звичним.

Станіслав Сукненко давно досліджує тему «Українці в зарубіжному кіно» і вже кілька років організовує і регулярно проводить у Будинку кіно перегляди тих фільмів, у яких режисери, актори чи композитори мають українське походження, а торік побачив світ його фотоальбом «З України до Голлівуду» у форматі подарункового видання. Тож він має тут своїх вдячних глядачів, які дуже тепло сприйняли прем'єру.

Чи ще в якій іншій країні є такий інтерес до своїх земляків в імперії американського кіно? І чим можна пояснити нашу зацікавленість? Не в останню чергу наш інтерес можна тлумачити як вияв патріотизму. Чи самоствердження? Бо ж надто довго в українському суспільстві власне кіно перебувало на задвірках, а дехто у владних кабінетах вважав: кінотворництво – дороге задоволення, навщо витрачатись на нього, якщо так багато є американського. На подумі суспільної уваги опинилися політики, олігархи, спортсмени. Кінематографістів витіснили звідти. Тому частина з них або змінила професію, або ж подалась у світи. Вистояли найстійкіші. Тому сучасні українці, які зробили кар'єру в Голлівуді, що дуже нелегко, є прикладом для тих, хто прагне робити кіно. Не за океаном, а в Україні. В останні роки, якщо судити за кінотеатром «Жовтень», почалося реальне вторгнення у прокат вітчизняних стрічок.

«З України до Голлівуду» знято майстерно, зі смаком – автори добре знають свій матеріал, з любов'ю відтворюють вулиці Лос-Анжелеса. І можна тільки порадити, що в обмеженому хронометражі вони встигли висловити так